

Riitta Burrell
Sosiaali- ja terveysministeriö

Diaarinumero
3796/9B/14

Päiväys
19.9.2014

Viite

STM058:00/2013

Asia

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2002) muuttamisesta

Ihmisoikeuskeskus on saanut sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyynnön koskien luonnosta hallituksen esitykseksi transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2002), jäljempänä *translaki* muuttamisesta.

Ihmisoikeuskeskus edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta, laatii selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta, tekee aloitteita perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi, osallistuu eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja huolehtii muista vastaavista tehtävistä näissä kysymyksissä. Ihmisoikeuskeskus on ollut mukana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tutkineessa työryhmässä, joka toimi valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston alaisuudessa. Lausunnossaan Ihmisoikeuskeskus tarkastelee hallituksen esitystä perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ja esittää näkemyksensä translain 2 §:n vaihtoehtoisista sääntelymalleista.

Yleistä

Ihmisoikeuskeskus pitää esitystä translain muuttamisesta tärkeänä ja kiireellisenä. Nykyinen laki ei turvaa transsukupuolisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, henkilökohtaista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta sekä yksityis- ja perhe-elämän suojaa perustuslain sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja -suositusten edellyttämällä tavalla.

Sukupuolen vahvistamista koskevan lainsäädännön uudistaminen tulee nähdä yhtenä askeleena kohti yhteiskuntaa, jossa transsukupuolisten henkilöiden tasavertainen asema tunnustetaan täysimääräisesti. Esimerkiksi perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston alainen työryhmä on todennut raportissaan, että transsukupuoliset henkilöt kohtaavat syrjintää työelämässä, terveyspalveluissa sekä koulutuksen saralla.

Myös Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun, YK:n kidutuksen vastaisen erityisraportoijan sekä CEDAW-komitean antamat lausunnot, joissa vaaditaan pakollista sterilisointia ja lisääntymiskyvyttömyyttä koskevien lainkohtien kumoamista osoittavat, että translain uudistus on tarpeellinen.

Vaihtoehtoiset sääntelymallit

Lakiehdotusluonnoksessa esitetään kaksi vaihtoehtoista sääntelymallia translain 2 §:lle. Molemmissa malleissa lisääntymiskyvyttömyyttä koskeva vaatimus poistettaisiin, mitä Ihmisoikeuskeskus pitää kannatettavana. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, "Transsukupuolisten henkilöiden oikeus perus- ja ihmisoikeuksina turvattuihin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, yhdenvertaisuuteen, itsemääräämiseen sekä yksityis- ja perhe-elämän suojaan edellyttää, että lisääntymiskyvyttömyysvaatimus poistetaan translaista."

Myös naimattomuutta koskeva vaatimus poistettaisiin sukupuolen oikeudellista vahvistamista koskevista edellytyksistä molemmissa malleissa. A-mallissa avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevien henkilöiden sukupuoli vahvistettaisiin puolison suostumuksella, minkä seurauksena parisuhteen oikeudellinen muoto muuttuisi ilman erityisiä toimenpiteitä. A-malli ei näiltä osin merkittävästi poikkea alkuperäisen lain 2 §:n 2 momentista ja ihmisoikeusjärjestöt (Amnesty International Suomen osasto, Ihmisoikeusliitto, Seta ry, Trasek ry) ovatkin pitäneet malliin sisällytettyjä muutoksia vain nimellisinä.

B-mallissa parisuhteen oikeudellinen muoto muuttuisi sukupuolen vahvistamisen yhteydessä samalla tavoin kuin A-mallissa, mutta B-malliin on kirjattu lisäksi A-mallista poikkeava vaihtoehto. Avioliitto tai rekisteröity parisuhde voivat pysyä muuttumattomina, jos parisuhteen molemmat osapuolet näin toivoivat.

Ihmisoikeuskeskuksen näkemys on, että B-mallin valitseminen edellyttäisi voimassa olevan avioliittolain, joka ei mahdollista kahta samaa sukupuolta olevien avioliittoa, uudelleen tarkastelua. B-mallin hyväksyminen asettaisi sellaiset samaa sukupuolta olevat henkilöt, joista kumpikaan ei ole transsukupuolinen, eriarvoiseen asemaan transsukupuolisiin nähden. B-malli heikentäisi myös transsukupuolisten yksityiselämän suojaa, kuten luonnoksessa tuodaan esille. Jos kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä olisi avioliitossa tai kaksi eri sukupuolta olevaa henkilöä rekisteröidyssä parisuhteessa, toisen puolison transsukupuolisuus saattaisi tulla ilmi ilman, että hän sitä itse haluaa. Näin ollen, nykyisen lainsäädännön asettamat rajoitteet huomioon ottaen Ihmisoikeuskeskus esittää valittavaksi A-vaihtoehtoa.

Lääketieteellisistä selvityksistä ja täysi-ikäisyyden vaatimuksesta

Lain tarkoituksiksi on kirjattu, että "vahvistamiselle annetut edellytykset ovat sopusoinnussa sukupuolensa vahvistamista hakevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksien kanssa". Uudessa translaissa edellytettäisiin yhä, että sukupuolen vahvistamista haluavan on esitettävä lääketieteellinen selvitys vastakkaiseen sukupuoleen kuulumisesta. Lisäksi hänen on oltava täysi-ikäinen ja Suomen kansalainen tai hänen on asuttava Suomessa. Ihmisoikeuskeskuksen

näkemyksen mukaan nämä ehdot ovat perusteltuja ja tukevat asianomaisen henkilön päätöstä ryhtyä sukupuolenmuutosprosessiin.

Translain nimi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että lain alkuperäinen nimike "laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta" muuttuisi laiksi transsukupuolen vahvistamisesta. Ihmisoikeuskeskus puoltaa uutta nimikettä ja pitää sitä lain sisältöä ja tarkoitusta paremmin vastaavana.

Kristiina Kouros
ma. johtaja

Elina Hakala
ma. avustava asiantuntija